

ГЛАСНИК ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА САНУ LXIII (3)

BULLETIN OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA LXIII (3)

UDC 39(05)

ISSN 0350-0861

INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY SASA

BULLETIN
OF THE INSTITUTE OF ETHNOGRAPHY
LXIII
No. 3

Editor in chief:
Dragana Radojičić

Editors:
Miroslava Lukić Krstanović
Petko Hristov

International editorial board:
Radost Ivanova, Elephterios Alexakis, Jana Pospíšilová, Karl Kaser, Gabriela Kiliánová
Milica Bakić-Hayden, Ingrid Slavec-Gradišnik, Marina Martynova, Fernando Diego Del
Vecchio, Kjell Magnusson, Tatiana Podolinská, Peter Finke, Ana Dragojlović

Editorial board:
Gojko Subotić, Sofija Miloradović, Jelena Čvorović, Srđan Radović,
Aleksandra Pavićević, Lada Stevanović, Ildiko Erdei, Jelena Jovanović, Mladena
Prelić, Biljana Sikimić, Jadranka Đorđević Crnobrnja, Sanja Zlatanović

The reviewers:
Vojislav Stanovčić, Mirjana Morokvašić, Gordana Blagojević, Dragana Antonijević,
Danica Šantić, Duško Petrović, Uršula Lipovec Čebren, Mirjana Bobić

Secretary:
Marija Đokić

Accepted for publication by the reference of academician Vojislav Stanovčić,
at meeting of the Department of Social Sciences SASA November 17th 2015

BELGRADE 2015

ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ

ГЛАСНИК

ЕТНОГРАФСКОГ ИНСТИТУТА

LXIII

свеска 3

Главни и одговорни уредник:
Драгана Радојичић

Уредници:
Мирослава Лукић Крстановић
Петко Христов

Међународни уређивачки одбор:
Радост Иванова, Елефтериос Алексакис, Јана Поспишилова, Карл Касер, Габриела Килианова, Милица Бакић-Хејден, Ингрид Славец-Градишник, Марина Мартино-ва, Фернандо Диего Дел Векио, Шел Магнусон, Татиана Подолинска, Петер Финке, Ана Драгојловић

Уређивачки одбор:
Гојко Суботић, Софија Милорадовић, Јелена Чворовић, Срђан Радовић, Александра Павићевић, Лада Стевановић, Илдико Ердеи, Јелена Јовановић, Младена Прелић, Биљана Сикимић, Јадранка Ђорђевић Црнобрња, Сања Златановић

Рецензентски тим:
Војислав Становчић, Мирјана Мороквашић, Гордана Благојевић, Драгана Антонијевић, Даница Шантић, Душко Петровић, Уршула Липовец Чеброн, Мирјана Бобић

Секретар уредништва:
Марија Ђокић

Примљено на седници Одељења друштвених наука САНУ одржаној 17. новембра 2015. године, на основу реферата академика Војислава Становчића

БЕОГРАД 2015.

Издавач:
ЕТНОГРАФСКИ ИНСТИТУТ САНУ
Кнез Михаилова 36/IV, Београд, тел. 011–2636–804
eisanu@ei.sanu.ac.rs
www.etno-institut.co.rs

Рецензент:
академик Војислав Становчић

Лектор:
Ивана Башић

Превод:
Јелена Чворовић
аутори текстова

Дизајн корица:
Горан Витановић

Техничка припрема и штампа:
Академска издања, Београд

Тираж:
500 примерака

Штампање публикације финансирано је из средстава
Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије

Часопис Гласник Етнографског института САНУ индексиран је у: DOAJ (Directory of Open Access Journals); SCIndeks (Српски цитатни индекс); Ulrich's Periodicals Directory; ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Services)

The Bulletin of Institute of Ethnography SASA is indexed in: DOAJ (Directory of Open Access Journals); SCIndeks (Srpski citatni indeks); Ulrich's Periodicals Directory; ERIH PLUS (European Reference Index for the Humanities), NSD (Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste AS – Norwegian Social Science Data Services)

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

39(05)

Гласник Етнографског института = Bulletin of the Institute of Ethnography / главни и одговорни уредник Драгана Радојичић. – Књ. 1, бр 1/2 (1952) – Београд : Етнографски институт САНУ (Кнез Михаилова 36/IV), 1952 – (Београд : Академска издања). – 24 cm

Полугодишње
ISSN 0350-0861 = Гласник Етнографског института
COBISS. SR-ID 15882242

Садржај Summary

Истраживање миграција Research of Migrations

Мирослава Лукић Крстановић, <i>Интердисциплинарни дијалог о проучавању миграција. Овде и сада – свет</i>	507
Miroslava Lukić Krstanović, <i>Interdisciplinary Dialogue on Migration Studies. Here and Now –Worldwide</i>	511
Anna Krasteva, <i>Mobile Balkans: Temporality, Types, Trends</i>	515
Ана Крастева, <i>Мобилност на Балкану: привременост, врсте, трендови</i>	536
Сања Златановић, <i>Методолошки и епистемолошки изазови истраживања коетничких миграција на послератном терену</i>	537
Sanja Zlatanović, <i>Methodological and Epistemological Challenges of Researching Co-Ethnic Migrations in a Post-War Area</i>	550
Petko Hristov, <i>The Balkan “Gurbet / Pečalbarstvo” – Past and Present</i>	551
Петко Христов, <i>Балкански “гурбети / печалбарство” у прошлости и садашњости</i>	563
Јадранка Ђорђевић Црнобрња, <i>„И до Исланда су стигли“ – економска и политичка миграција Горанаца из Горе</i>	565
Jadranka Đorđević Crnobrnja, <i>“And they Reached Iceland” – Economic and Political Migration of Gorani from Gora</i>	579
Мирјана Павловић, <i>Миграција становништва са територије Србије у Турску у историјској перспективи. Проблеми концепције истраживања</i>	581
Mirjana Pavlović, <i>The Migration of Population from the Territory of Serbia to Turkey in a Historical Perspective</i>	593
Милина Ивановић Баришић, <i>Миграције село – град у другој половини 20. века у Србији</i>	595
Milina Ivanović Barišić, <i>Rural – Urban Migration in the Second Half of the 20th Century in Serbia</i>	608
Гордана Благојевић, <i>Повратак у Србију: животне приче ремиграната из САД од почетка 21. века до данас</i>	609
Gordana Blagojević, <i>Back to Serbia: Life Stories of the Remigrants from the United States since the Beginning of the 21st Century to the Present</i>	622
	503

- Marta Stojić Mitrović, Ela Meh, *The Reproduction of Borders and the Contagiousness of Illegalisation: A Case of a Belgrade Youth Hostel* 623
- Марта Стојић Митровић, Ела Мех, *Репродуковање граница и заразност илегализације: пример београдског хостела* 639

Научна критика и полемика
Discussion and Polemics

- Марта Стојић Митровић, *Првих десет година развоја сустава азила у Хрватској (с освртом на суставе азила у регији)* 641
- Уршула Липовец Чеброн, *Антрополошко истраживање у Крњачи, Боговађи и Бањи Ковиљачи* 643
- Сања Златановић, *Социјална култура у огледалу материјалне. Нове књиге Института за етнологију Словачке академије наука (I)* 645
- Соња Жакула, *Међународна летња школа и конференција “Keep it simple, make it fast!” Crossing borders of underground music scenes* 651

Научна критика и полемика Discussion and Polemics

Првих десет година развоја сустава азила у Хрватској (с освртом на суставе азила у регији)

Драго Жупарић-Иљић (уредник)
Загреб, 2013.

Накладници: Институт за миграције и народности, Центар за мировне студије,
Кућа људских права

Зборник радова о првих десет година функционисања независног азилног система у Хрватској представља значајан допринос проучавању развоја система азила, како у регионалној, тако и у широј, европској перспективи. Зборник је настао као резултат сарадње научника који се баве темама из области миграција и етничитета и стручњака из организација цивилног друштва усмерених ка пружању помоћи избеглицама. Овим је постигнута изузетна ширина представљања развоја самог система азила, пријема који је овај процес доживео у хрватској јавности, али и адаптација државних институција на новонасталу ситуацију. Међутим, Зборник се не ограничава на простор Хрватске: феномен азила и поједине трендове у његовој трансформацији приказује из перспективе европских азилних политика, а даје и примере сличних процеса у Србији, Босни и Херцеговини и Македонији, чиме отвара врата неким будућим компаративним истраживањима овог феномена у региону. Поред анализе појединих институционалних али и социокултурних проблема, које доноси овако организован азилни систем, понуђени су и могући смерови за њихово разрешавање.

Четрнаест радова раздјељено је у четири тематске целине. Први део се односи на развој законодавног оквира система азила у Хрватској. Ауторка **Горанка Лалић Новак** у раду *Систем азила у Републици Хрватској: досадашњи развој и могуће перспективе* анализира специфичности законодавства и праксе у хронолошкој перспективи, од првог поднетог захтева за азил у Хрватској 1997. године до данас, у односу на следеће димензије система азила: приступ систему азила, утврђивање и признавање избегличког статуса, те корпус права и обавеза избеглица. **Ирис Глоднер Ланг** у раду *Има ли солидарности у азилу и миграцијама у Еуропској унији?* проблем азила сагледава из перспективе Европске уније; анализирајући концепт солидарности, који истовремено представља једну од основних вредности ЕУ, и принцип организовања европске азилне политике, поставља питања о његовој спроводљивости у пракси, односно, о могућности трансформације концепта у конкретне механизме азилне политике. Даблинска конвенција, која представља један од механизма расподеле терета и одговорности међу

државама – чланицама ЕУ, и која је у много чему у проблематичном односу са начелом солидарности, представља тему рада *Дублинска уредба и проблеми пограничних држава чланица Еуропске уније* ауторке **Нике Бачић**, која, након разматрања овог акта у ширем европском оквиру, фокус ставља на Хрватску, као рубну земљу ЕУ. **Вања Бакаловић** у раду *Разликује ли Квалификацијска директива ејеродостојне од нејеродостојних избјеглица?* наставља са критичким промишљањем основних начела европске азилне политике, и то саме дефиниције појма избјеглице, чему приступа анализирајући критеријуме који се у пракси користе за признавање овог статуса. Рад *Бесплатна правна помоћ тражитељима азила у поступку утврђивања статуса: законодавство и пракса од 2003*, ауторки **Татјане Будимир, Ане Паска и Лане Тучкорић**, фокусира се на организације које нуде бесплатну правну помоћ лицима која траже азил и предлажу начине за уређивање њиховог деловања .

Други део Зборника бави се појединим институционалним и социокултурним аспектима система азила у Хрватској. **Ведрана Баричевић** у раду *Еуропске интеграције и усвајање еуропских политика азилне заштите у Хрватској: права особа под заштитом и њихова интеграција у друштво* анализира права особа која су добила међународну заштиту у Хрватској и могућности њихове реалне интеграције у друштво и институције из перспективе даљих европских интеграција Хрватске, односно, усвајања европских азилних стандарда у Хрватској. Културни аспекти и улога државних институција у процесу интеграције особа којима је гарантован азил у Хрватској представља тему рада *Теоријски и искуствени оквир за интеграцију нових чланова друштва: од пасивне толеранције к активној инклузији?* ауторке **Тее Видовић. Сања Пупачић, Маја Кадоић и Бранко Оришковић** у раду *Улога Хрватскога Црвенога крива у пружању психосоцијалне потпоре тражитељима азила и азилантима* приказују конкретан пример деловања једне велике хуманитарне организације у смеру пружања помоћи лицима која траже азил. **Емина Бужинкић и Јулија Крањец** у раду *Перспективе и могућности унапређења законодавног и институционалног оквира система азила у Хрватској* анализирају утицај евроинтеграција на развој система азила у Хрватској, и постављају питање његове адекватности, те промене у складу са трансформацијама конкретних миграцијских пракси.

Трећи део Зборника концентрише се на ставове јавности и домаћих актера према пробелматизи азила у Хрватској. **Никола Петровић** у раду *Отпори изградњи прихватилишта за тражитеље азила: случај Стубичке Слатине*, на основу анализе наратива три актера – државе, цивилног друштва и локалног становништва – о пружању оваквог вида помоћи странцима, износи запажања о могућностима ублажавања отпора изградњи прихватилишта. Развој јавних дискурса о лицима која траже азил у Хрватској од 2003. до данас и утицај веће обавештености особа које о њима извештавају представљају тему рада *Перцепција тражитеља азила у јавности и медијски прикази проблематике азила у Хрватској* аутора **Драга Жупарић-Иљића**.

У последњем, четвртм делу Зборника, перспектива посматрања феномена азила помера се са ЕУ и Хрватске на регион. Тако **Мирослава Јелачић** у раду *Може ли се систем азила у републици Србији сматрати функционалним и какви изазови стоје пред овим системом у будућности* указује на проблеме који произилазе из немогућности институционалних и инфраструктурних капацитета да

одговоре на реалне потребе тражилаца азила. **Емир Прицановић** у раду *Развој система међународне заштите – азила у Босни и Херцеговини* описује развој система заштите избеглица у БиХ, доносећи приказ основних правних одредби и прописа, као и улоге различитих националних и међународних актера у овом процесу. Ово поглавље, а уједно и Зборник, завршава се радом *Сустав азила у Републици Македонији* ауторке **Доне Димов-Марковске**, у коме прати развој азилног система у Македонији и указује на проблеме који постоје у азилној пракси.

Овај Зборник представља позитиван пример сарадње научног и цивилног сектора у изоловању и дефинисању кључних проблема азилног система, али и формулисању предлога за њихово превазилажење. Померање перспективе са хрватског на шири европски или регионални контекст у већини радова указује на даље могуће примене резултата ових истраживања у расветљавању појединих унутрашњих контрадикторности европских азилних политика.

Марта Стојић Митровић

Антрополошко истраживање у Крњачи, Боговађи и Бањи Ковиљачи

Као истраживачи, истраживачице, активисти и активисткиње на подручју миграција у Словенији већ неко време пратимо ситуацију у Србији: у првој фази смо покушали да сакупљамо информације из различитих медија, али јако брзо нам је постало јасно да је то недовољно и етички упитно. Осетили смо да је наша дужност – ако озбиљно схватамо своје истраживање и активизам на подручју миграција – да активније узмемо учешћа. То нам је постало још јасније када смо приметили да постоји пуно сличности између ситуације у Словенији од пре неколико година и садашњих догађања у Србији: екстернализација европских миграцијских политика и притисак ЕУ да трансформише Словенију и Србију у „тампон-зоне“ које треба да одиграју улогу „пса чувара“, како би блокирале што више миграната на путу у ЕУ. Предвидиво слични били су политички и медијски дискурси који су се базирали на секуритарном дискурсу и перцепцији миграната као претње; стриктној подели између тражилаца азила и недокументованих миграната, који су портретисани као особе које злоупотребљавају азил. Последица тих проблематичних дискурса у обе државе је била, с једне стране, серија ксенофобних реакција локалног становништва, које су била толерисане од стране локалне и државне власти, док је, са друге стране, уочен недостатак колективне солидарне подршке мигрантима од стране активистичких и невладиних организација, истраживача, академских радника и осталог становништва. Подстакнути свим овим сличностима, на Одељењу за етнологију и културну антропологију Филозофског факултета у Љубљани одлучили смо да организујемо теренско истраживање у Србији са студентима основног и магистарског студија етнологије и културне антропологије који су изабрали предмет Антропологија миграција (води доц. др. Уршула Липовец Чеброн) и предмет Етнологија Африке (води доц. др. Сарах Луначек). Иако нисмо добили финансијску подршку за одлазак на терен (изузетак је била мања материјална помоћ за студенте коју је донирао огранак студентске организације на Филозофском факултету), одлучили смо се на тај корак и како